

Personalitatea nu se capătă, se cucerește - Dim. Gusti

TEZAU

Foaie a Bibliotecii Academiei Române

Maria Tănase la New York

ANUL IV, NR.6

IUNIE 2023

APARE LUNAR

REVISTE PENTRU COPII DIN PEROADA INTERBELICA

pag. 2-3

pag. 12

CHEIA

INUTILĂ A UNUI ROMAN
CU CHEIE - NOTE PE
MARGINEA ISTORIEI
IEROGLIFICE

pag. 4-5

**ANTON PANN -
PERSONAJELE
FEMININE CU CARE
ȘI-A INTERSECTAT
VIAȚA - „MÂNDRELE”**

pag. 8-9

**ROMÂNIA LA
EXPOZIȚIA
UNIVERSALĂ DE LA
NEW YORK
1939 - 1940**

pag. 10-11

SPIRU C. HARET

**REFORMATORUL
ÎNVĂȚĂMÂNTULUI
ROMÂNESC
DIN SECOLUL AL
XIX-LEA**

pag. 6-7

CAROL POPP DE SZATHMARI

Carol Popp de Szathmari (Szathmári Pap Károly) - pictor, grafician, fotograf și fotoreporter de război - s-a născut la 11 ianuarie 1812, în Kolozsvár, Transilvania (actualul oraș Cluj-Napoca), pe atunci în Imperiul Austriac. După ce a studiat dreptul la Viena, a profesat o perioadă ca funcționar la Sibiu. A început să realizeze lucrări grafice în urma călătoriilor prin țară și străinătate, iar din anul 1843 datează primele sale dagherotipii. Primele studii le-a făcut în Transilvania, apoi (1853) a lucrat cu Anton Chladek la Pesta. A călătorit intens în țară și străinătate, de unde a adus numeroase imagini pitorești cu caracter de reportaj, dintre

care cele executate în acuarelă se disting prin vervă, spontaneitate și poezie. În pictură, limbajul său este migălos și greoi, dar vădind același spirit de observație ascuțit, mai ales în scenele reprezentând bălciuri sau târguri. Ca litograf, Szathmári a lăsat un *Album cu vederi din Transilvania* (1841), precum și portretele deputaților din Dieta Transilvaniei. În 1860 a realizat o hartă topografică a țării. Opera sa mai cuprinde cromolitografii și acuarele înfățișând tipuri și porturi populare cu un caracter exclusiv documentar. Un timp a studiat pictura la Roma, unde s-a împrietenit cu Constantin Lecca. Ulterior a plecat la Viena, unde a studiat pictura la Academia de Arte,

printre alții, cu Peter Fendi (1792-1842) și Johann Tremli (1816- 1852). În continuare a efectuat două voiaje de studii în Italia.

O primă tentativă de a deveni pictorul Curții de la București are loc în 1849, când Barbu Știrbey, fratele lui Vodă Bibescu, urmează la tron și îi comandă o serie de trei panouri de mari dimensiuni dedicate încoronării; deși plătite în avans, Szathmari nu a reușit să le finalizeze. După Unirea Principatelor Române (1859) devine oficial pictorul și fotograf al Curții lui Alexandru Ioan Cuza. Acuarela pe care o prezentăm, intitulată *Portret de doamnă*, face parte din colecțiile Cabinetului de Stampe al Bibliotecii Academiei Române.

REVISTE PENTRU COPII DIN

Cele mai importante reviste pentru copii apar în România în deceniul al doilea al secolului trecut. Este vorba despre „Lumea copiilor” (1922-1937), „Dimineața copiilor” (1924-1947) și „Universul copiilor” (1926-1948). „Lumea copiilor”, inițiată și condusă de George Filip, adună un impresionant mănunchi de forțe scriitoricești ale timpului: Ion Alexandru Brătescu-Voinești, Ion Pillat, Vasile Voiculescu, Alexandru T. Stamatiad, Tudor Mușatescu, Gala Galaction, Radu Boureanu, Ovidiu Papadima și alții. „Dimineața copiilor”, condusă de Nicolae Batzaria – vestitul Moș Nae – care este și principalul ei animator, apare ca un supliment pentru copii al ziarului „Dimineața”, bucurându-se

și tineret semnav mulți dintre scriitorii vremii: Vasile Voiculescu, Ion Pillat, Al. Brătescu-Voinești, Tudor Mușatescu, Gala Galaction și mulți alții. Numărul 203 din 1925 păstrează în filele sale poezii și povestiri semnate de George Tutoveanu, Vintilă Costescu, Tudor Mușatescu ș.a., cu ilustrațiile măiestrite ale lui A. Murnu. Prima pagină a revistei ne dezvăluie câteva date importante, precum numele directorului revistei și adresa redacției, care era pe strada Câmpineanu 40. Exact la aceeași adresă funcționa și redacția revistei „Sburătorul” (serie nouă), aflată sub conducerea lui Eugen Lovinescu, de unde putem trage concluzia că ambele redacții aveau sediul în

„Universul Copiilor”, o revistă care conține în paginile sale poezii și povești dedicate celor mici și pagini de bandă desenată. Prin 1926 își începe ilustrațiile la revistă pictorul Pascal M. Rădulescu, numit simplu Pascal. Poate vă amintiți să fi văzut reviste cu Tudorică și Andrei detectivi (Andrei, numele băiatului pictorului), Tudorică și Andrei în Africa, Isprăvile lui Stan și Bran, Isprăvile lui Charlot. Între 1926 și 1942 pe piața românească apar nume cunoscute sau străine, benzi desenate cu personaje inventate sau altele consacrate (Mikey Maus, Kițșor), Pascal redesează artiști străini, cum o face în cazul americanului Hal Foster sau ilustrează epopei: *Nepieritoarea*

prezența în toate domeniile, inclusiv în cel al revistelor, care se scumpesc. Nicolae Batzaria, implicat politic, scrie povești de pe front sau articole despre reîntregirea țării. Locul personajelor de desene animate este luat de soldați în dublă ipostază: învingători sau răniți. Personajele care până mai ieri mergeau în junglă, acum merg la luptă, astfel Tudorică și Andrei în războiu îi înfrățesc pe cei doi copii ajunși din greșeală pe frontul de Est, jucându-le feste „bolșevicilor” și încercând să ajute armata română. Desenatorii consacrați vor mai susține câțiva timp paginile de bandă desenată ale revistei, dar nu mult, deoarece din martie 1948 este anunțată o „surpriză”, o veste bună.

de colaborarea unor scriitori ca Zaharia Stancu, Victor Eftimiu, Radu Boureanu, Olga Monta, Lia Dracopol, Eufrosina Pallă, Dragoș Vranceanu etc.

Revista „Lumea copiilor” apăruse în perioada când încă se mai tipărea „Revista copiilor și a tinerimii” (1913-1925) și „dorind de a fi folositoare tineretului s-a gândit să editeze lucrări literare cari să fie puse la îndemâna tuturor pe un preț cât se poate de modest”, lucrări literare care apăreau în fascicule zilnice, la prețul de 2 lei. Era o revistă care, pusă lângă altele, nu atrăgea prea mult atenția, poate și pentru faptul că ilustrațiile erau puține, iar textul deținea o pondere foarte mare. În paginile acestei publicații săptămânale pentru copii

același imobil. Tindem să credem că revista „Lumea copiilor”, alături de alte reviste pentru copii și tineret tipărite în perioada interbelică („Amicul copiilor”, „Revista copiilor”, „Dimineața copiilor”, „Universul copiilor”), rămâne un etalon, un coagulant al scrierilor de calitate din literatura română.

Într-o perioadă a *copilăriei* benzii desenate românești, Nicolae Batzaria (Moș Nae) și Marin Iordache (Iorda) îi dădeau viață unui personaj drag copiilor și adulților, deopotrivă: Haplea. Cei doi nu și-au disputat niciodată paternitatea personajului, dimpotrivă, l-au promovat în piese de teatru și romane (N. Batzaria). Din iunie 1925, ziarul „Universul” se îmbogățește cu suplimentul

poveste a Iscusitului Ulise din Itaca.

Pe scena BD-ului românesc figurează încă Moș Nae, Jiquidii, Aurel Petrescu, ilustratori americani sau francezi, preluări din reviste franțuzești („Le Petit Illustré”). Subiectele ilustrațiilor sunt diverse, de la întâmplări banale cu morală imediată, la aventuri ale unor copii sau personaje cunoscute deja din filme ori cărți (Tarzan, Charlie Chaplin, Stan și Bran).

După 1940, însă, situația se schimbă, Nicolae Batzaria semnează cu pseudonimul Maica Lina în timp ce repovestește romanul ilustrat *Les petites gens*, apărut în Franța, sub semnătura lui Henri Bonaventure Monnier, text și desen. Efectele războiului nu trec neobservate, încep să își facă

Era vorba despre revista „Universul Copiilor” într-o nouă formă, în stil sovietic, al cărui desenator era L.V. Crivăț. Povestioarele și poeziile pentru copii erau semnate de autori ruși, ceea ce mai aducea din vechea formula erau doar paginile centrale de bandă desenată ale caricaturistului Klap. Singurele imagini ale unor omuleți roșii sub numele Trică și Prică (ajung la București) nu va avea nimic din ilustrațiile interioare, semnate în stil sovietic.

După acest număr (7/1948, la fel ca anteriorul), revista se va îndepărta tot mai mult de ceea ce însemna Universul Copiilor. Patronul său Stelian Popescu plecase în Elveția încă din 1941, simțind că războiul e pierdut, iar Armata Roșie are câștig

PERIOADA INTERBELICĂ

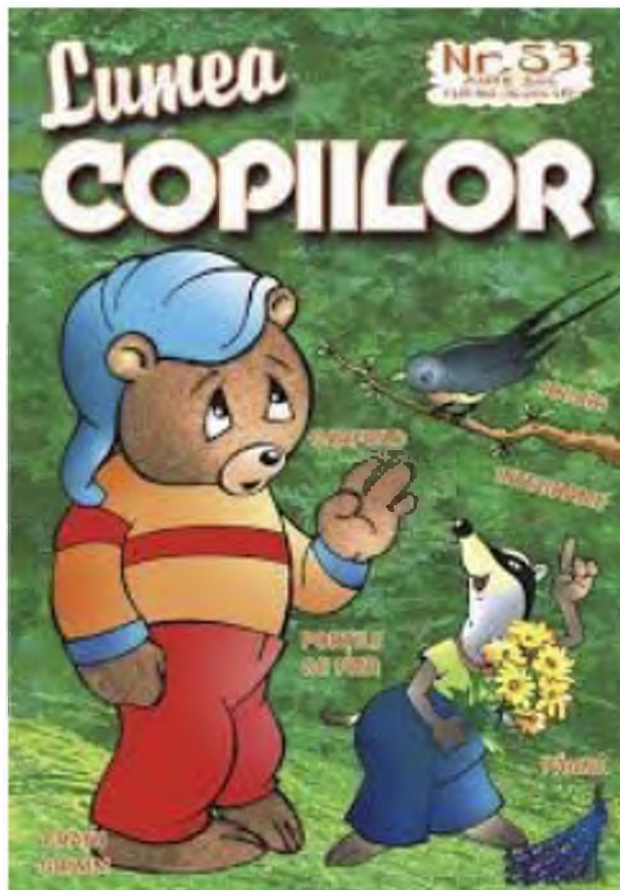
de cauză. O vreme revista și-a păstrat numele, apoi a devenit „Pogonici”, după modelul celor rusești. Astfel că după 24 de ani, „Universul Copiilor” își încetează apariția în anul 1948. Începe o nouă epocă, copiilor li se refuză continuarea copilăriei cu personajele dragi lor, încet-încet, Pogonici va deveni Arici, în forma pe care ne-o amintim mulți dintre noi. Între revistele pentru copii

apărute în perioada interbelică, menționăm și „Pui de șoim” (1934), „Lumina copiilor” (1936-1938) și „Mugurașul” (1934-1938). Prin intermediul revistelor pentru copii, o serie de personaje memorabile se impun în conștiința cititorilor: Haplea și familia lui; Lir și Tibișir; Uitucilă; Dorel și Azorel; Mițu Mițșor și Sosoiu Sosolici; Tudorică, Andrei și cățelul lor, Grivei; Plici și Plum; Sandală, Nuță,

Guță și Luță Buturugă; Ion Șampion etc. Fie că amuză cititorul, fie că impun o anumită conduită morală, personajele din publicațiile pentru copii se remarcă printr-o anumită expresie individuală. Capriciosul, Lăudărosul, Obraznicul, Nemilosul, Lacomul erau tipurile umane criticate în povestioare ce se încheiau întotdeauna cu o morală, în timp ce Viteazul, Conștiinciosul,

Mărinimosul, Cinstitul erau tipuri laudate și oferite drept exemplu de comportament. De altfel, publicațiile pentru copii cuprindeau rubrici dedicate elevilor merituoși, precum „Talente în dezvoltare”, „Copii extraordinari”, „Copii deosebiți”, rubrici în care apăreau fotografiile tuturor copiilor premianți, de la școlile din toate județele țării.

Daniel Protopopescu

CHEIA „INUTILĂ” A UNUI ROMAN CU CHEIE:

Istoria ieroglifică a principelui Dimitrie Cantemir – pe numele ei întreg *Istoria ieroglifică adevărată pentru lucrurile carile între două mari și vestite, a leului și a vulturului, monarhii s-au tâmplat și prin vremea a 1700 ani de vrédnice a să créde scriitoriu, foarte pre amánuntul însămnată, carile prin tot cursul vremii aceia între vii au fost, de vârstă la 3100 ani fiind, când sfârșitul începutei sale istorii a videa s-au învrednicit* – a făcut obiectul a numeroase studii. Cu toate acestea, multe dintre misterele care o înconjoară au rămas nedezlegate. Nu știm, de exemplu, care i-au fost sursele de inspirație. Autorul îl menționează doar pe „Uliodor, scriitorul Istoriei etiopicești” și, din nefericire, așa cum a observat Ștefan Lemny, „cel mai adânc mister” înconjoară bibliotecile sale. Ce altceva (și când anume) a mai deținut Cantemir, în afară de un exemplar al *Bibliei de la București* din 1688, câteva dicționare și o copie manuscrisă a tratatului Costineștilor De neamul moldovenilor? Ce volume se aflau în colecția sa constantinopolitană „despre faptele și obiceiurile turcilor” (nostris collectaneis de rebus et moribus Turcarum), ajunsă în mâinile Marelui Dragoman Ioan Mavrocordat după defectiunea din 1710, în afară de o lucrare istorică manuscrisă a unui (încă) neidentificat „Ali Effendi, originar din Philippopolis”? La ce cărți a avut acces? Străduindu-se să detecteze ce ar fi putut citi sau auzi prințul, cercetătorii au scrutat cele patru zări. În ceea ce privește *Istoria ieroglifică*, ei au invocat, mai mult sau mai puțin argumentat, Războiul șoarecilor cu broaștele al lui Homer; Pañcatantra (în versiunile sale arabe sau grecești); fabulele lui Esop; „Tabla” lui Cebes; Fiziologul; tratatul despre ieroglife al lui Horapollon; Visul lui Polifil imaginat de Francesco Colonna; lucrările lui Athanasius Kircher asupra hieroglifelor egiptene; romanele lui John Barclays; baletele de curte ale lui Jean-Baptiste Lully; și lista e departe de a se fi încheiat.

Unele ipoteze, cum ar fi lectura în cheie ezoterică a operei, par interesante la prima vedere, dar se dovedesc neconvingătoare la o privire mai atentă. Altele, de genul influenței satirelor bizantine asupra lui Cantemir, nu au reușit să se impună. Cu toate acestea, indiferent de model (sau modele), majoritatea cercetătorilor sunt de acord că *Istoria ieroglifică* este un roman. Mai precis, el ar aparține unui gen la modă în secolul al XVII-lea: romanul cu cheie.

Importanța cheii, adică a „Scării numerele și cuvintelor ieroglificești tâlcuitoare”, a fost însă contestată. S-a spus că a fost scrisă după finalizarea textului principal; în consecință, ar fi avut doar o importanță secundară pentru cititorul „real” (cine va fi fost acela nu este limpede). S-a afirmat că indiciile oferite de Cantemir cu

privire la personaje reprezintă doar un șiretlic menit să creeze confuzie. S-a susținut că „scara” anexată de Cantemir „copiilor secrete” ale Istoriei ieroglifice este o „capcană”. Sub pretextul că se adresează unui public obișnuit, căruia edițiile critice nu-i sunt de folos, ediția lui Gheorghe Pienescu, prefațată de Dan Horia Mazilu, a eliminat pur și simplu ca inutilă cheia finală. Din moment ce miza este pur literară, pretind acești autori, mai mari sau mai mici, descifrările furnizate de Cantemir nu sunt decât un balast ce poate fi aruncat peste bord. Asemenea opinii nu au însă niciun temei științific: manuscrisul, mereu exclus din conversație, spune o cutot altă poveste.

Acest codice, care păstrează legătura originală cu stema lui Cantemir, este un autograf. În afară de însemnarea de donație către Arhiva moscovită a Colegiului de Stat al Afacerilor Externe, datată 1783, și de ștampila Bibliotecii Arhivei Principale a Ministerului Afacerilor Externe din Moscova, nu prezintă nicio marcă de proprietate. De asemenea, nu există urme de lectură. Dacă adăugăm lipsa unor copii de epocă și lipsa mențiunilor ulterioare, trebuie să concluzionăm că manuscrisul i-a aparținut autorului, a rămas în familie după moartea acestuia și nu a fost pus în circulație. Până și fiul lui Dimitrie, Antioh, confundă *Istoria ieroglifică* a tatălui său cu o Scurtă povestire despre stărpirea familiilor lui Brâncoveanu și a Cantacuzinilor. Cantemir numerotează textul principal cu cifre chirilice. Primele două cuvinte către cititor, glosarul de nume și cuvinte străine, cel de-al treilea cuvânt către cititor și cheia

NOTE PE MARGINEA ISTORIEI IEROGLIFICE

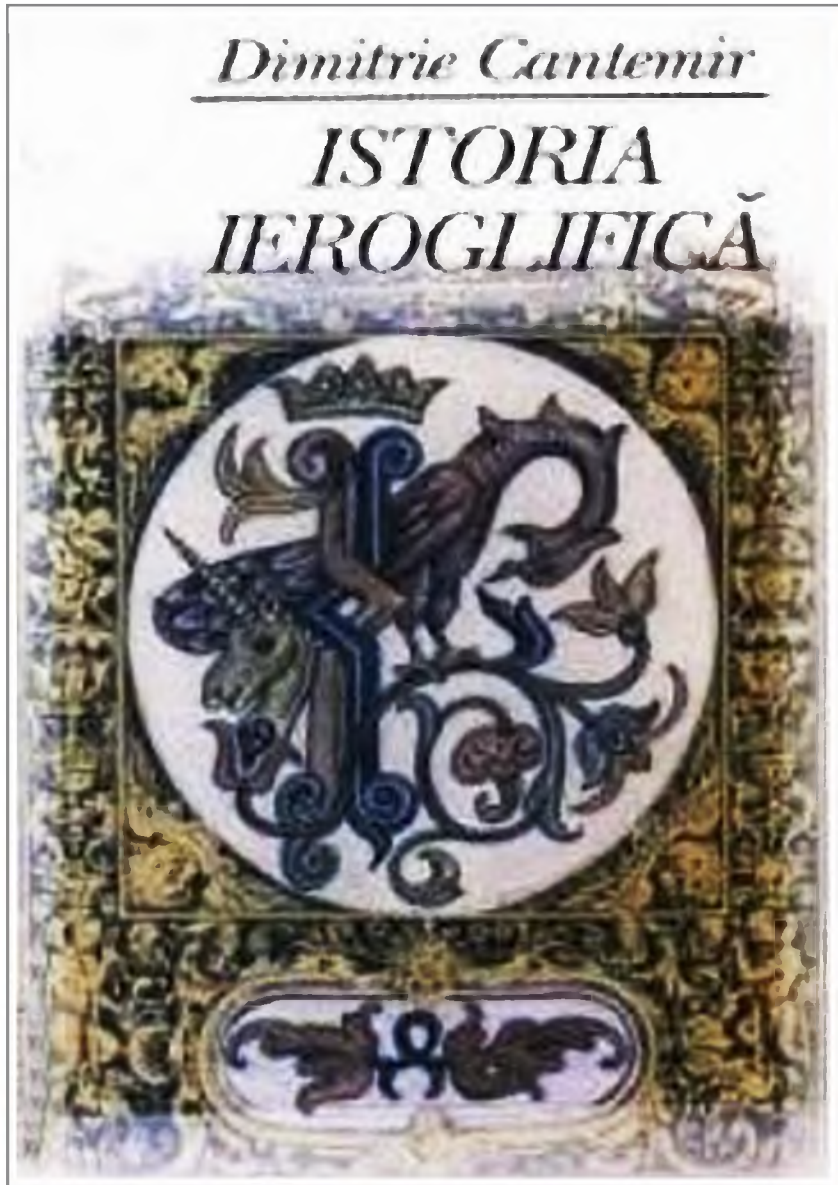
nu sunt numerotate. În mod evident, ele au fost compuse după finalizarea textului principal, ceea ce este logic. Dar nu există nicio dovadă că „Scara numerelor și cuvintelor ieroglificești tâlcuitoare” a fost adăugată târziu la paratextul propriu-zis sau că ea a reprezentat un simplu artificiu menit să inducă cititorul în eroare. În primul rând, cuvintele către cititor și „scările”

sunt scrise pe același tip de hârtie ca și ultimele capitole ale Istoriei ieroglifice (adică partea finală a capitolului 9 și capitolele 10-12). În al doilea rând, cheia, care este anunțată de titlu, nu este un „element pasiv”, opus textului „activ și cvasi-independent”, așa cum credea Alexandru Protopopescu. Redactată pe mai multe niveluri – cel „istoric” e doar unul dintre ele –

ea sporește coerența unei construcții narative foarte complicate, adăugând în același timp straturi de înțeles unei fabule animaliere aparent benigne. Etapele de redactare a Istoriei ieroglifice nu au lăsat urme manuscrise. Cu toate acestea, avem la dispoziție un manuscris redactat și revizuit de autor. Putem specula de ce nu a fost finalizat – în

majoritatea cazurilor, spațiile destinate ilustrațiilor la începutul capitolelor au rămas goale –, copiat sau publicat în timpul vieții autorului (prima ediție a apărut în 1883). Dar conjecturile contraproductive sunt de evitat: Cantemir a compus romanul așa cum a considerat de cuviință, iar exegeții ar trebui să-i respecte alegerea.

Dr Ovidiu Olar

SPIRU C. HARET - REFORMATORUL ÎNVĂȚĂMÂNTULUI

„Sistemul școlar al unei țări trebuie să fie oglinda fidelă a trebuințelor, aspirațiilor și caracterului național al poporului care o locuiește.

Reforma școlară care se urmărește de câțiva ani are de obiect principal realizarea acestui deziderat.” –

spunea SPIRU HARET Reforma întreprinsă în veacul trecut de matematicianul Spiru C. Haret, ca ministru al învățământului (1897...1910), este

astăzi amintită ca o acțiune exemplară, într-un domeniu în care, în timpuri mai apropiate, o atât de necesară reformă întârzie să se producă – în pofida faptului că această necesitate este larg conștientizată și a faptului că au existat mai multe tentative.

Reforma lui Haret poate fi văzută ca o „acțiune pașoptistă”, în sensul în care s-a inspirat pe experiența „din afară” și s-a înfăptuit prin întoarcerea „înapoi” pentru schimbarea situației „de acasă”:

„Deja licențiat în matematici la București, simțise dureros la sosirea sa la Paris în 1874, ca bursier din partea statului român, enorma diferență a pregătirii școlare din țară și cea din Occident [...]; conștient fiind de starea precară a învățământului de acasă, va gândi cu profunzime la cauze și la reformele care să ducă la o schimbare radicală a acestei situații” [Eufrosina Otlăcan, 2012]. „El a intuit, la fel cum au gândit Cuza,

Kogălniceanu, Maiorescu și Eminescu, că o societate predominant agrară și țărănească trebuie modernizată din interiorul ei de către instituții adecvate (s.m.). Una dintre aceste instituții este școala, concepută de Haret ca mijloc

fundamental în mediul țărănesc” Pe lângă Școală, Haret „a introdus în societatea românească – cu autoritate și dezinteres personal – instituții de un tip nou, participativ și un alt tip de acțiuni cu caracter obștesc, solidarist și acțional” [Alexandru Zub]. Situația învățământului nu era legată numai de instrucția cetățenilor (cunoștințe teoretice și practice), ci și de mai largă problemă a situației naționale și a statului: „cum arată astăzi școala va rămâne țara” (Spiru Haret, 1895); „el era convins că învățământul joacă un rol de

regulator social și de remediu la numeroasele curențe, plasând-o în miezul preocupărilor de reformă, de remodelare „științifică” a statului[...] El a însemnat nu numai legislație și organizare școlară, într-o epocă de mari convulsii, ci și soluții de redresare a satului românesc (s.m.), în primul rând, soluții pragmatice și mereu actuale.” [Alexandru Zub, 2011]. Măsurile luate corespundeau

completă și armonică a statului [...] Învățământul, ca să fie desăvârșit, trebuie să se îngrijească nu numai a cultiva spiritul, înavuțându-l cu cunoștințe multe, dar a cultiva și inima, a forma caracterul, a face, în fine, ceea ce se numește educațiunea tinerimei.” Necesitatea unei reforme a învățământului decurgea din faptul că legea în vigoare asupra instrucțiunii, datând

învățământului – inspirată și din alte proiecte anterioare – a fost începută în primul său mandat, prin adoptarea de către Parlamentul României a unei noi legislații: legea învățământului secundar și superior (23 martie 1898) și legea învățământului profesional (1899). Revenit în 1901 la conducerea ministerului, Haret a continuat demersurile pentru reformă – îngreunate în perioada ministrului precedent, conservatorul Constantin Arion (1900-1901). În al doilea mandat al său a introdus legea învățământului privat (3 dec. 1904).

Prin legea din 1898, a prelungit durata învățământului secundar de la 7 la 8 ani, împărțindu-l în două cicluri: inferior (gimnaziu) și superior (liceu); și în trei secții: reală (științe), modernă (limbi străine) și clasică (limbi străine, latină și greacă). Învățământul secundar pentru băieți s-a organizat în gimnazii și licee, iar cel pentru fete în școli secundare de gradul I (5 ani) și II (4 ani) – cu studii speciale necesare femeilor (ex: creșterea copiilor, igienă, farmacie).

- a sprijinit dezvoltarea învățământului în mediul rural (cu urmărirea dezideratului „o școală primară în fiecare sat”): a înființat peste 1200 de școli rurale; a fondat revista „Albina” (1897), „revistă enciclopedică populară” (denumită după „Albina Românească” fondată de George Asachi), apărută săptămânal, care, prin costul redus și conținutul [14], putea fi la îndemâna populației rurale.

- a dezvoltat caracterul practic al învățământului: „Pretutindeni se cere ca profesorii să nu facă apel la memoria școlărilor decât atunci când învățământul nu-i poate ține locul. Peste tot se impune a se face aplicații și a se dezbrăca învățământul cât mai mult posibil de caracterul abstract și pur teoretic (s.m.)”.

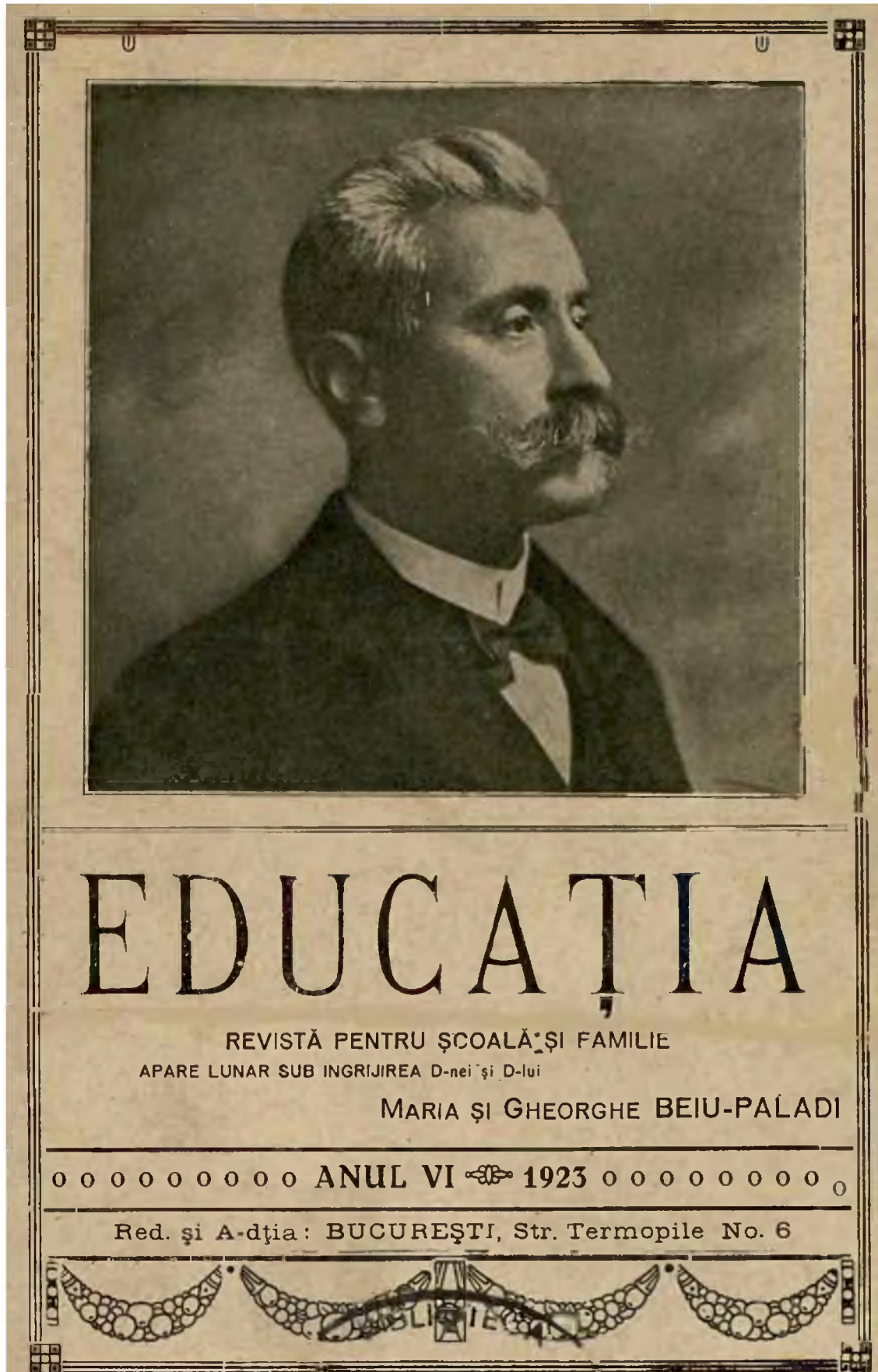
- a sprijinit activitățile extrașcolare: a încurajat serbarea în școli a zilei de 10 mai (sărbătoarea națională) și de 24 ianuarie (ziua Unirii); a instituit concursurile anuale de oină, ținute de 10 mai (prin decizia din 13 aprilie 1898).

- a susținut educația fizică în școli (sub dictonul „mens sana in corpore sano”), separând-o de instrucția militară (ex: în 1898, a introdus concursurile de oină de 10 mai) [în fapt, Spiru Haret poate fi considerat organizatorul gimnasticii școlare]. Reformele lui Spiru Haret:

- a înființat cantinele școlare și internatele; a introdus facilități de transport pentru elevii care locuiau la distanțe mari de școală (14 ian. 1898)

- a introdus o dotare tehnico-materială școlară adecvată (ex: hărți geografice)

- a stimulat sentimentele naționale ale elevilor; a instituit serbări școlare cu caracter patriotic național (ex: serbarea unirii) și jocuri naționale (ex: dansuri populare, jocurile de oină); a crescut importanța predării istoriei naționale („cea mai însemnată dintre toate învățămintele”,

unei viziuni mai largi, conform unui „sistem coerent de gândire”, o „mecanică socială”.

Viziunea sa despre rolul „învățământului unei țări” era că „(acesta) este chemat să îndeplinească un întreit scop. În prima linie, el trebuie să formeze buni cetățeni. În a doua linie, el trebuie să procure tuturor tinerilor fondul de cunoștințe care este indispensabil oricărui om în viață, fără osebire de treaptă socială [...]. În fine, el mai trebuie să formeze contingente pentru toate carierele cari sunt necesare pentru viața

din vremea domnitorului Alexandru Ioan Cuza (nr.1150/25 noi.1864) – prima care făcuse obligatorie și gratuită școala primară -, devenise inactuală sau nu era aplicată integral. În urma unor demersuri fără rezultatele cele mai productive (I. Strat, 1866; Al. Crețescu, 1869; P. Carp, 1870; Chr. Tell, 1872; T. Maiorescu, 1876), cel mai „realist” proiect anterior lui Haret a aparținut ministrului Vasile Conta (1880-1881). Având la bază o îndelungată preocupare și o experiență în domeniu încă din 1881, reforma lui Haret a

ROMÂNESC DIN SECOLUL AL XIX-LEA

prin care „vom putea înălța sufletele românului”) geografiei României; a organizat excursii școlare la locuri și monumente istorice și acțiuni de îngrijire a acestora; a stimulat scriitori și compozitori pentru a scrie opere cu conținut patriotic pentru tineret (ex: l-a încurajat pe Alexandru Vlahuță să scrie România pitorească, „cântare a pământului și oamenilor patriei”; a strâns fonduri de la elevi – 10 bani/elev – pentru achiziționarea unei viori „Stradivarius” pentru compozitorul George Enescu).

- a îmbunătățit pregătirea pedagogică a profesorilor: a înființat seminariile pedagogice pentru învățământul secundar, pe lângă fiecare universitate; a introdus un „examen de capacitate” pentru profesori și obținerea unei catedre prin concurs (probă publică obligatorie), cu selectarea profesorilor din rândul absolvenților de universități, și a profesorilor din rândul absolvenților de școli superioare de fete; a înființat „Biblioteca pedagogică” (1903) care, prin Casa Școalelor, a publicat importante lucrări de pedagogie.

- a introdus examenul de admitere în învățământul secundar, pentru absolvenții claselor primare.

- a introdus examenul de capacitate (de absolvire a gimnaziului) și a înlocuit bacalaureatul cu un examen general de absolvire a liceului: „Acest examen de absolvire consta dintr-o lucrare scrisă la limba română, o traducere dintr-o limbă străină, probleme de rezolvat și o disertație orală, elevii având voie să consulte dicționare și diferite studii.” Sub principiul *Non multa, sed multum*, scopul noului examen „nu era ca absolvenții să dovedească gradul cunoștințelor, ci să demonstreze influența studiilor efectuate asupra formării și devoltării gândirii lor”.

- a reorganizat învățământul universitar, instituit în timpul domnitorului A.I. Cuza (1864).

- a mărit numărul facultăților (ex: a dezvoltat instituții de învățământ superior precum „Școala superioară de arhitectură”, „Școala superioară de medicină veterinară”, „Conservatorul de muzică și declamație”).

- a sporit activitățile practice, pentru care au fost create condiții în cadrul laboratoarelor universitare.

- a introdus examenul de la sfârșitul fiecărui an universitar.

- a înființat Senatul universitar (format din rector, decan și câte un reprezentant al fiecărei facultăți).

În 1909 a introdus legea pentru școlile de copii mici (2 iunie 1909), „a grădinițelor”. Prima grădiniță fusese deschisă la 1 dec. 1897, iar în 1909 fuseseră înființate, în perioada ministeriatului său, peste 168 de grădinițe (dintre care 13 urbane).

- a reorganizat și susținut învățământul tehnic-profesional, destinat „celui mai mare număr de copii”, care „nu pot să urmeze învățământul secundar general, fie din lipsă de mijloace materiale, fie din lipsă de capacitate

Statuia lui Spiru Haret a fost executată de Ion Jalea din marmură de Carrara și a fost dezvelită în 1935

intelectuală” (cum îl descria Spiru Haret). Argumentele sale (prezentate în ședința Adunării Deputaților din 9 martie 1899) erau: „nu ar fi just să atribuim progresul societăților umane exclusiv inteligenței; acesta este rezultatul a trei factori care au acționat împreună: mâna, limbajul și inteligența”. Astfel, întrucât „ocupațiile manuale sunt tot atât de nobile ca și cele curat intelectuale”, „nu este normal ca toată tinerimea unei țări să urmeze o singură direcțiune de învățământ, nu este normal, nu este regulat, este contra intereselor țării, ca toți copiii care au terminat cursul primar să nu poată îmbrățișa alte cariere decât carierele liberale”.

- a împărțit învățământul profesional în 4 ramuri: agricol, silvic, meserii și comercial.

- a introdus obligativitatea formării și susținerii școlilor profesionale de către marile ateliere ale statului, „corespunzătoare necesităților lor și întreprinderilor lucrative ale statului”. Astfel la recensământul din 1899, procentul știutorilor de carte era de 22% din populația țării. După ministeriatul lui Spiru Haret (1897...1910), recensământul din 1912 a recenat aproximativ 40% (39,36%) de știutori de carte (1.986.982 de locuitori dintr-o populație de 5.047.342). Practic, în 13 ani, populația alfabetizată a României aproape se dublase, crescând cu 17,36%.

La nivelul populației rurale, majoritare (peste 80% din totalul populației), în 1899 erau 15,20% știutori de carte, iar, în 1909, erau 34,70%. În același fel, în 10 ani, populația alfabetizată din mediul rural aproape se dublase, crescând cu 19,5% în 10 ani. În pofida imenselor sale merite, Spiru Haret - „ctitor al învățământului nostru modern” - este prezent mai mult în conștiința publică prin instituțiile care îi poartă numele (ex: Universitatea „Spiru Haret”) decât prin personalitatea sa istorică. O statuie întru amintirea sa este amplasată în preajma Universității București, alături de alte 3 (Gheorghe Lazăr, Ion Heliade Rădulescu, domnitorul Mihai Viteazul), pe Bulevardul Regina Elisabeta.

Deși poate insuficient prezent în memoria românească ca reformator al învățământului (și prea puțin folosit de legiuitori ca model de inspirație), Spiru Haret de bucură de o importantă apreciere internațională, pentru opera sa științifică.

Viziunea lui Spiru Haret izvora din credința că soarta poporului putea fi mai bună dacă școala era la fel, că învățământul trebuia să fie unul accesibil oricui, deci unul cu adevărat național, în care profesorii trebuiau să aibă rolul unor apostoli.

Spiru Haret a fost poate cel mai emblematic Ministru al Educației din istoria țării, un om provenit dintr-o familie cu posibilități materiale reduse și care a ajuns primul român cu doctorat la Paris, la Universitatea Sorbona.

Drd Nina Cristea

ANTON PANN - PERSONAJELE FEMININE CU CARE

Prezentul articol este determinat de faptul că, după o adevărată cursă pentru mistificarea celei mai importante personalități a spiritualității românești din prima jumătate a secolului al XIX – lea, a urmat o altă „cursă” pentru proiectarea lui în anonim sau pentru a specula elementele „senzaționale” ale vieții lui. Recent doi academicieni au formulat două extreme ale relațiilor lui Anton Pann cu personajele feminine cu care și-a intersectat viața: unul scrie că Anton Pann ar fi fost un misogin, celălalt că ar fi fost un Don Juan. Ambele afirmații sunt false, „finul Pepei” nefiind nici una nici alta, ci un reprezentant marcant al culturii românești, prin mâna lui văzând lumina tiparului circa o sută de cărți, unele reeditate, de numele lui legându-se apariția actualului *Imn național* și a ceea ce am numit imnul ortodoxiei românești – (*Tatăl nostru*).

În pofida valorii sale de către strălucii reprezentanți ai culturii românești: Vasile Alecsandri, Mihai Eminescu I. L. Caragiale, B. P. Hasdeu G. Dem. Teodorescu, Moses Gaster, Tudor Arghezi, Lucian Blaga, Tudor Vianu, Nichita Stănescu, Marin Sorescu, dar și de George Enescu, George Breazu, Ion Popescu – Pasărea, Gheorghe Ciobanu etc. – Anton Pann a devenit în timp eroul multor fantasmagorii, care l-au „pierdut” prin bălăriile literaturii române, situându-l în lumea maneliștilor, făcând din el un personaj mare amator de chefuri și aventuri amoroase, nu numai imaginare dar și compromițătoare.

În monografia tipărită de Editura Academiei, propusă pentru reeditare Muzeului Național al Literaturii Române am demonstrat că Anton Pann nu a rămas în istoria culturii românești pentru niciunul dintre motivele arătate, ci pentru că reprezintă placa turnantă a spiritualității orientale, spre cea occidentală, dăruind culturii noastre monumente perene.

Cea mai importantă parte a activității interpretative, didactice și creatoare a lui Anton Pann a fost, din păcate, ignorată de toate lucrările anterioare ce i-au fost dedicate. Este vorba despre cea muzicală, concretizată în ceea ce el însuși a numit: românirea cântărilor de strană, activitate urmărită pe tot parcursul vieții sale și care a avut un rol excepțional în formarea limbii noastre literare și în dotarea stranei românești cu toate cele necesare. Titlul cel mai drag lui Anton Pann a fost cel de „dascăl de muzichie” cu care –și semna cele mai multe dintre cărțile tipărite, unele în propria tipografie. Considerând că „a murit înainte de vreme și pe neașteptate și trăiește peste așteptări, înfruntând vremea, înscris hotărât pe drumul nemuririi”, unii înclinând „să creadă că el însuși n-a bănuț nici proporțiile la care posteritatea îi va evalua activitatea”, academicianul ierarh Antonie Plămădeală exclama: „Ce frumos cuvânt a găsit pentru lucrarea

Anton Pann (1796 - 1854)
Desen în peniță de Barbu St. Delavrancea

patriotică și artistică: aromâni!”. Înaltul ierarh sublinia faptul că eminentul psalt „a întors melodiile la ele acasă. Le-a curățat, le-a purificat, le-a dat echilibru, le-a aruncat tot balastul inutil și obositor care le făcea greoaie și plictisitoare”. (Plămădeală, Antonie – *Dascăli de cuget și simțire românească* (București Ed. Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, 1981, p. 306.).

Importanța înscrierii numelui său pe cupola Ateneului Român, între Cantemir și Kogălniceanu, este reliefată de o recentă monografie care îl consideră, pe bună dreptate, pe autorul celor aproximativ o sută de cărți ce i-au trecut prin mână, ca alcătuitor, traducător, editor, tehnoredactor și chiar tipograf „una dintre cele mai originale figuri ale culturii românești din prima jumătate a secolului al XIX-lea” – (Dan, Ilie – *Anton Pann*, București, Editura Albatros, 1989, p. 163). „Cine-i acest Anton Pann pe care nu-l mai avea aproape nimeni în bibliotecă?” - se întreba retoric, în tableta sa, Tudor Arghezi, la 110 ani de la moartea personajului și continua: „Îl citise cândva Eminescu și nu l-a uitat, consemnându-i numele și calitatea în *Epigonii*”. Dar secolul al XX – lea schimbă situația: „Cine-i va să zică acest Anton Pann, fin al lui Pepei? Ia, un cântăreț bisericesc, de strană... Atât” (Arghezi, Tudor – *Anton Pann*; în: „Contemporanul”, București, nr. 9 -1959).

Multă cerneală s-a risipit pentru prezentarea denaturată a relațiilor psaltului cu femeile, argument pentru a-l „descalifica”. și a-i proiecta personalitatea în maidanele literaturii. De aceea, propun în acest studiu să demontez măcar o parte dintre falsurile grosolane despre „partenerile” psaltului, despre „mândrele”, dar și despre mândria lui Anton Pann și să invit la restituirea personalității sale, așa cum este ea reflectată în documentele epocii și în scrisul autenticilor antonpannologi. Taxarea psaltului de aventurier amoros, este contrazisă de relațiile lui cu femeile, ce i-au marcat viața. Ființele feminine din viața lui Anton Pann sunt cinci, incluzând-o și pe mama sa – Tomaida - și pe fiica sa – Tinca – fiica Anicăi.

Tomaida s-a remarcat prin curajul său de văduvă, de a părăsi Slivenul, asuprit de otomani, cu cei trei feciori ai săi, orfani, bejenind la Chișinău. Simțind pericolul invaziei lui Napoleon, Tomaida trece apoi Prutul împreună cu Antonică și se stabilește la București, după ce pierduse pe ceilalți doi feciori în războiul Crimeii. Ea și-a însoțit fiul inclusiv la Râmnicu Vâlcea, unde a decedat în 1838 și unde-și doarme somnul de veci Tinca, fiica lui Anton Pann și a Anicăi, se va căsătorit cu viitorul prefect al Vâlcii, Fotache Radovici și este încondeiată în testamentul din 1849. Ținea foarte mult la fiica sa și în 1839 dorul de ea îl va aduce din nou la Râmnic, iar în diata din 1849 își ruga soția moștenitoare să-i cumpere iubitei

sale fiice un inel, De la G. Dem. Teodorescu știm că „fiica naturală a lui Anton Pann s-a măritat la 14 ani”, fiind cununată de Constantin Lahovary și având șapte copii; Tinca a murit cu 8 ani înainte de mama sa, fiind îngropată la Mănăstirea Dintr-un lemn, lângă mătușa sa, Platonida Teodorescu (G. Dem – *Operele lui Anton Pann* recenziune bibliografică, partea a II – a, București, Ed. Librăriei Socec, 1891, p. 43).

Căsătoria cu prima parteneră – Zamfira – fata fără zestre și mama lui Lazăr, ajutat de tatăl său pentru a deveni preot bucureștean – nu a durat decât „șapte ani, trăind cu foc”, cum mărturisește singur:

„Căci cu întâia nevastă,
Șapte ani trăind cu foc,
N-am putut în lumea astă
Să leg două la un loc.

Chiar în ziua cununi(e)i
A fugit și m-a lăsat...”

Care o fi vina lui Anton Pann pentru despărțirea de prima soție?

Anica se număra printre surorile (nu maicile!) de la Mănăstirea Dintr-un lemn, chemate să învețe psaltichia cu dascălul becher, invitat de stareță, în calitate de cântăreț și de profesor în anul 1826. Era orfană și a fost crescută de surorile tatălui decedat - cele două starețe de la mănăstirile învecinate, Dintr-un lemn și Surpatele. Începuturile „idilei” descifrabile în plângerea adresată episcopului:

„Suptiscălitile cu supunere arătăm
prea sfinților voastre că având o nepoată de frate și anume Anica,
rămasă săracă de mic copil de amândoi părinții și după datorie am luat-o noi și am crescut-o până am adus-o la vârsta de 16 ani. Și la leat 1828 orânduindu-să un profesor de muzichie la orașu(l) Râmnic(u), am dat-o ca să învețe oareșice muzichie, fiindcă avea știință și de carte. Numitul profesor și anume Anton Pantoleon a(u) amăgit copila și cu ce mijloace nu știu că s-au făcut nevăzuți din oraș. Și cercetând noi în toate părțile nu am putut a le da de urmă-le” (Arhivele Naționale, Direcția Județeană Vâlcea, Fond Episcopia Râmnicului – Noul Severin, nr. 247 din 11 iunie 1837, ff. 1– 2). Diaconul Gheorghe Moisescu, afirmă că la București în, 1828 s-a căsătorit cu tânăra Anica, citând pentru argumentare afirmația lui Ucenescu și Opisul delor căsnicești, p. 7 al dicasteriei Mitropoliei din București, unde „se vorbește despre desfacerea căsătoriei lui Anton (Pann) de soția sa Anica în anul 1837 (Moisescu, Gh. I. – *O sută de ani de la moartea lui Anton Pann (1854 – 1954)*; în: Biserica Ortodoxă Română, București, An LXXIII, nr. 1 – 2, ianuarie – februarie 1955, pp. 167 - 168). Mătușile partenerei lui Anton Pann au urmărit într-un mod diabolic despărțirea nepoatei de eminentul psalt și au umplut arhivele vâlcene cu plângeri în toate părțile, în special la autoritățile ecleziastice, împotriva celui ce le „răpise” nepoata, acuzându-l de beție și de aventuri sentimentale. Ele nu se vor lăsa până ce nu-i vor

ȘI-A INTERSECTAT VIAȚA

despărți, în pofida faptului că Pann și Anica aveau trei copii: un fecior, Gheorghită (mort de mic), un altul, probabil tot băiat, pomenit de tată în demersurile pentru întoarcerea soției „cu pruncul”, din 1834, mort și el tot în fragedă vârstă și pe Tinca, viitoare soție a prefectului Vâlcii, Fotache Radovici.

Nu ne îngăduie spațiul pentru a prezenta maldărele de documente risipite în arhivele ecleziastice și de stat din zona subcarpatică a Munteniei, detaliate în monografia citată. Ele servesc la reconstituirea scenariului despărțirii dureroase dintre Pann și Anica, despărțire nedorită de dascălul hotărât să-și păstreze căsnicia - care a lăsat Bucureștiul, mutându-se la Râmnic, pentru a-și salva familia și luptându-se din răspuțeri cu cerbicia celor două starețe, care în final o bagă pe nepoată în patul altui bărbat, o căsătoresc cu sila, cu altcineva, cu care nu va conviețui decât un timp foarte scurt, restul vieții trăind singură.

Despărțită „cu sila”, de dascălul - psalt, numai pentru că starețele - și mai cu seamă Platonida - doreau a se răzbuna, Anica este cununată „fără voie și răvaș protopopesc”, cu Alecu Milcoveanu, de doi preoți trimiși de mătușile ei, Platonida și Elisabeta, cum arată raportul înaintat episcopiei la 25 noiembrie 1838 (Arhivele Naționale, Direcția Județeană Vâlcea, Fond Episcopia Râmnicului - Noul Severin, nr. 290 din 25 noiembrie 1838, f. 4.)

La capătul acestei odisei -

prezentată pentru prima dată cu toate detaliile ei, bazate pe documente citate la locul lor - în care personajul principal nu este numai Anton Pann - care a acceptat mutarea din Capitală unde era profesor la Școala Națională, la Râmnic - ci și partenera vieții lui timp de zece ani, considerată o adevărată posesiune a mătușilor ei, reapare inevitabilă întrebare: ce vină poartă Anton Pann??

Despărțit cu forța și cu perfidii și minciuni, de Anica, la 10 februarie 1840 - cum notează singur în testamentul din 1854 - Pann s-a cununat cu Ecaterina - Catinca - Tinca, cea de-a treia parteneră de viață, fiica lui Aronache și Nița, părinți care muriseră când fetița era mică. Tinca - i-a asigurat atmosfera prielnică în care și-a putut desfășura următoarea complexă și benefică activitate cărțurărească, deschizătoare de drum pentru cultura românească. În *Spitalul amorului* se găsește poezia ce-i închinase, confirmând dezideratul formulat în răspunsul la dedicația lui I. Păunescu, referitor la partenera de viață, care trebuie „ca diamantul păstrată” (Pann, Anton - *lubite prietene* (răspuns la dedicația autorului); în: Păunescu, I. - *Orații populare care în unele sate obicinuiesc a se zice la nunți, versificate și date la lumină de (...)*, București, în tipografia lui A. Pann, 1848, p. 10.)

Preluând cântecul în antologia sa

(Manuscrisul 3497 B. A. R., cântul nr. 448, p. 892), George Ucenescu scrie: „Acest cânt este dedicat de A. Pann frumoasei și diligentei sale soții, a treia, Tincuța”, la sfârșit consemnând anul 1839, „când probabil, a fost creată această

poezie” - cum nota Vasile D. Nicolescu (Nicolescu, Vasile D. - *Un urmaș al lui Anton Pann* - exemplar dactilografiat Biblioteca Uniunii Compozitorilor - M - 9042, p. 96).

Vasile Vasile (continuare în numărul viitor)

Tinca - fiica lui Anton Pann

Catinca - soția lui Anton Pann, care i-a însoțit ultimii ani ai vieții

Anica Milcoveanu la bătrânețe

ROMÂNIA LA EXPOZIȚIA UNIVERSALĂ

Aflată în plin proces de afirmare a identității naționale, România încerca, prin intermediul industriei, al culturii și tradițiilor sale, să se remarce la nivel internațional. Astfel, la Expoziția Universală de la New York din 1939, România a avut una dintre cele mai apreciate participări.

Pavilionul României a fost inaugurat la 30 aprilie 1939 în prezența unor oficiali români, comisar general al pavilionului fiind academicianul Dimitrie Gusti.

Expoziția Universală, având ca temă *The World of Tomorrow*, s-a desfășurat la Flushing Meadows pe parcursul anilor 1939 -1940.

Țara noastră a prezentat două clădiri: Pavilionul României și Casa Românească, aceasta din urmă având un restaurant, ce a concurat cu cel al Franței, devenind astfel locul de întâlnire pentru elita americană din acea vreme.

Operele de artă realizate de Cornel Medrea, Ion Jalea și Gheorghe Petrașcu au încântat privirile vizitatorilor, iar mâncarea tradițională și vinul, oferite în grădina de vară, fiind foarte apreciate.

Pavilionul României, specific tematicii expoziției, s-a evidențiat prin prezentările dedicate aviației, agriculturii, cercetării, extracției și prelucrării petrolului.

Personalități ale arhitecturii americane au fost de părere că, atât Pavilionul României cât și Casa Românească, au fost „cele mai reușite ca arhitectură și ca material de prezentare generală și au creat imaginea uneia dintre cele mai interesante țări, prezente la Expoziția americană”.

La eveniment au fost prezenți, alături de tariful lui Grigoraș Dinicu, Maria Tănase și Fănică Luca, personalități ale muzicii românești din acea vreme, ce au impresionat vizitatorii.

În cadrul Pavilionului României la Expoziția Internațională de la New York, și anume în Casa Românească, s-au montat 14 standuri într-o sală concacrată „Meșteșugurilor românești”.

La inaugurarea Pavilionul României, în ziua de 11 mai, s-a deschis și secțiunea în care au expus meseriașii români. Solemnitatea a avut loc în prezența domnilor: prof. D. Gusti - înaltul comisar al României la expoziția de la New York, Radu Irimescu - ministrul României la Washington, Andrei Popovici - consulul general la New York, arhitectul Octav Doicescu - realizatorul Casei Românești, o delegație de meseriași români și alte

personalități, în frunte cu reprezentanții autorităților Statelor Unite, primarul orașului New York, etc.

Obiectele expuse de meseriașii români și, în special, realizările obținute din materiile prime românești ale blănarilor, cojocarilor, ceramica românească, lemnul prelucrat artistic, fierul forjat, obiectele bisericiești, broderiile artizanale pe motive naționale și, mai ales, produsele în încălțăminte, pantofărie și cizmărie românească, precum și prelucrarea chihlimbarului românesc, au stârnit admirație, dovedind și peste ocean, că meșteșugarul românesc e dotat cu însușiri meșteșugărești deosebite, îmbinate cu mult simț artistic,

personalități, care au fost invitate de dl ministru Gusti.

A doua zi, criticul muzical a ziarului „Times” scria despre acest concert: „Concertul dat aseară de orchestra simfonică din Philadelphia, la Opera Metropolitană, sub auspiciile guvernului român, avându-l la pupitrul dirijoral pe dl. George Enescu, a fost cel mai impresionant și mai însemnat eveniment muzical al anului.

Programul condus de marle dirijor român a fost un exemplu relevant și caracteristic muzicii și spiritului poporului român, dovedind totdeodată meritul școlii noi de compozitori. Prima Rapsodie românească a maestrului Enescu,

Internațională din 1939, un moment important l-a constituit înființarea unui birou de specialitate pe lângă Comisariatul General. Inițiativa i-a aparținut unui diplomat de carieră, Andrei Popovici, un om cu o bogată experiență profesională dobândită în anii cât a fost secretarul Legației României în SUA și cu o bună cunoaștere a realităților politice ale celor două țări. Acesta a devenit, de altfel, doctor în științe umaniste la Universitatea din Georgetown (1928), cu lucrare pe o temă despre Basarabia, în același timp, acesta colaborând, pe teme de politică românească postbelică generală ori specializată (minorități, relații între guvernul de la București și românii

Dimitrie Gusti, Comisarul General al Expoziției Universale

așezându-l astfel printre frunzașii meseriilor din oricare altă țară, cu un trecut mai îndelungat în meserii.

D. Radu Irimescu, ministrul României, a pronunțat o cuvântare, după care dna Pia Igy a cântat mai multe arii românești, acompaniată fiind de orchestra aflată sub conducerea d-lui Grigoraș Dinicu.

Evenimentul culminant al „Săptămânii Românești” din cadrul festivităților internaționale a fost concertul de gală susținut de renumita orchestră simfonică din Philadelphia, condusă de maestrul George Enescu. Programul concertului a fost format, în mod exclusiv, din opere românești, interpretându-se, printre altele, și *Rapsodia Română*. La acest concert au asistat peste o mie de

capodoperă a genului, a încheiat un program, care a reprezentat, în sine, apogeul *Zilei României* la Expoziția din New York devenind simbolul cel mai potrivit al mării ei contribuții la viața lumii”.

La Expoziția Internațională de la New York s-au aflat și Maria Tănase și Constantin Brâncuși, amândoi făcând parte din delegația țării noastre. Maria Tănase a cântat la restaurantul din Pavilionul României, proiectat de arhitectul Octav Doicescu pe coordonatele stabilite de sociologul Dimitrie Gusti. Ca și la Paris în 1937, Maria Tănase a repurtat un incontestabil succes, la cei 26 de ani neîmpliniți.

Așadar, într-o scurtă istorie a propagandei românești la Expoziția

din SUA, integrarea acestora în Lumea Nouă etc.) cu radioul american sau cu periodice precum „Buletinul Institutului American din România” și „Delta Chi Quarterly”. În final, ni se pare important să reținem că, pe lângă acțiunile enumerate mai sus, Biroul de propagandă edita un buletin oficial informativ periodic, tipărea broșuri în limba engleză, insera pagini în publicații precum „Going to the Fair Preview” sau „International Guide”, pregătea afișe și colabora la emiterea unor mărci poștale românești, ce urma să fie lansate cu ocazia Expoziției Internaționale de la New York.

Gabriela Dumitrescu

DE LA NEW YORK 1939-1940

Pavilionul României

Participanți la conferința de presă

Satele din România

Satele din România

Friza Neamului Românesc executată în aramă (30 m în lungime și 1,20 m în înălțime) de Mac Constantinescu

SFÂNTUL PAISIE DE LA MĂNĂSTIREA NEAMȚ

Dintre colecțiile mănăstirești intrate în fondul Academiei se evidențiază, prin valoarea și mărimea ei, cea de la Mănăstirea Neamț, care deținea încă din prima jumătate a secolului al XV-lea o bibliotecă cu un mare număr de manuscrise prețioase, îndeosebi opere ale literaturii patristice, cărora li s-au adăugat, la sfârșitul secolului al XVIII-lea, traduceri în limba slavă (de redacție ucraineană) ale lui Paisie Velicikovski și ale elevilor săi. Paisie Velicikovski, cunoscut și ca Paisie de la Neamț sau Paisie cel Mare a fost un călugăr și teolog ortodox care a contribuit la înnoirea monahismului ortodox prin redescoperirea scrierilor patristice și publicarea *Filocaliei*; el a fost un îndrumător al vieții monahale din Moldova și este considerat în prezent o figură de seamă a istoriei Bisericii Ortodoxe.

Cuviosul Paisie de la Neamț s-a străduit de a cultiva monahilor sufletele și de a-i face pe toți - fiecare după înzestrarea și puterea lui - să ajungă la o mare sporire duhovnicească prin practicarea

partea celor care doresc să o păstreze neconținut în inima lor, precum și roadele ce rodesc în sufletele celor ce o practică. Exercițiile rugăciunii minții sunt obositoare, uneori fade, chiar amare și numai ținând cu intransigență rânduiala până la sfârșit ele se transformă în lumină, mulțumire și bucurie negrăită. Rugăciunea aceasta aduce tihnă, iar pe de altă parte, ea este ușurată de o pace dobândită și prin alte osteneli. Cel liniștit „după Dumnezeu” are parte de iluminări speciale în înțelegerea Sfintei Scripturi și ajunge la înțelesuri, chiar despre cele lumești, superioare celor învățați. Dacă în cazul operelor bine cunoscute ale sfinților Grigorie Palamas și Simeon Noul Teolog avem la dispoziție lucrările și traduceri competente semnate de părinții profesori Dumitru Stăniloae și Ioan Ică jr., publicate în mai multe ediții fie sub egida Patriarhiei Române, în colecția *Filocaliei* și a scrierilor părintelui Stăniloae, fie în seria „Filocalica” a editurii Deisis din Sibiu (4 vol. Sf. Simeon și 2 vol. Sf.

protoiereu rus Serghie Cettericov în epoca interbelică și a fost tradus în limba română de episcopul Nicodim Munteanu al Hușilor, viitorul patriarh, fiind publicat în tipografia Mănăstirii Neamț în 1933 și în 1940. Un al doilea volum masiv dedicat scrierilor paisiene este cel realizat de părintele profesor Ioan Ică jr. și publicat în trei ediții la Editura Deisis din Sibiu în anii 1996 (304 p.), 2002 (524 p.) și 2015 (563 p.) sub titlul Cuviosul Paisie de la Neamț Velicikovski, Autobiografia și Viețile unui stareț urmate de Așezăminte și alte texte.

În anul 2010, Editura Doxologia din Iași a retipărit două volume extrem de importante, apărute inițial la Chișinău în anii 1998 și 1999, cu titlul *Sfântul Paisie de la Neamț, Cuvinte și scrisori duhovnicești*, care cuprind aproape toate scrierile originale în limba slavonă și română ale cuviosului Paisie Velicikovski. Întocmite de cercetătoarea Valentina Pelin (1950-2006) din Basarabia, istoric și filolog, una din cele mai bune cunoscătoare ale moștenirii literare a fenomenului

de la Neamț, despre care pelerinul grec, Konstantinos Karaghias, care l-a vizitat pe stareț la Mănăstirea Neamț în anul 1780, ne-a lăsat o impresionantă descriere: „Atunci întâiași dată am văzut și eu cu ochii mei virtutea întrupată, fără patimi și cu desăvârșire fără fățarnicie; chipul său prea-dulce, fața sa prea-albă și fără un picușor cât de mic de sânge, barba lui albă și strălucitoare ca aurul de curată ce era, însă și îmbrăcămintea lui nespuse de curată și coperișurile de pat ale odăii sale toate din mantii. Era preadulce la sfat și fără vreo ascundere și cu adevărat vedea cineva un om fără de trup”. Cele patru volume prezentate pe scurt reprezintă șansa de a descoperi chipul luminos al acestui părinte duhovnicesc care a strâns în jurul său sute de monahi de diferite naționalități și a generat o mișcare de regenerare monastică isihastă care-i poartă numele, scrierile sale fiind „ca o pâine bună care satură pe toți”.

Andrei Ionașcu

Adunare a cuvintelor celor pentru ascultare de la mulți sfinți și dumnezeiești părinți spre folosul celor ce întru dânsa vor voi să se grijească de mântuirea lor și viața cuviosului părintelui nostru starițului Paisie [Velicikovski] împreună cu o[a]jrecare din trimiterile sfinții sale acum întâi după cea tipărită prescrisă după blagoslovenia prea o sfințitului mitropolit al Moldavii Kiriu Kir Veniamin [Kostachi] și cu blagoslovenia prea cuviosului și stariț al sfântului schit Izvoarele Kir Teofan la anul 1836, octombrie 16. Manuscris copiat de „Zinovie Ieromonahul (Colecția Muzeului Național de Istorie)

rugăciunii inimii. Cuviosul Paisie este chiar autorul unei lucrări, intitulată „Despre rugăciunea inimii”, care cuprinde șase capitole și o introducere, dorindu-se totodată a fi o combatere a învățaturii ce se răspândise atunci în Ucraina de către un monah care tăgăduia acest fel de rugăciune. Lucrarea a fost folosită de scriitorii asceți ruși Ignatie Briancianinov și Teofan Zăvorățul. În scrierea sa, starețul îmbunătățit al chinoviei nemțene expune sistematic bazele biblice și patristice ale rugăciunii lui Iisus, pregătirea celui ce dorește s-o practice, precum și efectele ce le produce. Autorul prezintă temeiurile biblice și patristice ale rugăciunii lui Iisus, pregătirea trebuincioasă din

Gr. Palama), în ceea ce-l privește pe Sfântul Paisie de la Neamț (1722-1794), deși literatura teologică românească s-a îmbogățit substanțial în ultimele trei decenii, personalitatea, dar mai ales opera sfântului, rămân încă destul de puțin cunoscute unui cerc mai larg de cititori. Această constatare a determinat prezentarea în cadrul acestui articol a celor patru volume în limba română care conțin scrierile Sfântului Paisie de la Neamț și pe care orice cititor de astăzi le poate găsi ușor. Primul volum modern dedicat vieții și lucrării starețului Paisie, în care sunt reproduse fragmente întregi din scrierile și corespondența sfântului, a fost întocmit de

paisian, cu prefața și postfața regretatului academician Virgil Cândea (1927-2007), cele două volume reunesc 38 de texte paisiene, 18 în volumul I, majoritatea slavone, necunoscute și needitate anterior în limba română, traduse clar și precis în românește de Valentina Pelin, și 20 în volumul II, publicate până acum integral sau parțial, dar răsfricate în diverse studii și volume mai greu accesibile. Destinate cu precădere mediului monahal, clerical și teologic, viața și scrierile starețului pot fi citite de oricine dorește să cunoască petrecerea pământească, lucrarea duhovnicească și activitatea traductologică a cuviosului Paisie

TEZAUR - Foaie a Bibliotecii Academiei Române. Calea Victoriei Nr. 125, Sector 1, București
COLEGIUL DE REDACȚIE
 Redactor șef: Petre Mihai Băcanu
 Redactori: Gabriela Dumitrescu, Lorența Popescu, Oana Lucia Dimitriu, Luminița Kövari, Carmen Albu
 Tehnoredactare/Prezentare grafică: Hașegan Ștefan Dumitru
 Gabriela Dumitrescu
Tezaur (București)
ISSN 2784 - 062X ISSN-L 2784 - 062X